

Terceiro ano da Casa-Museo Emilia Pardo Bazán. Memoria

Chegado o momento de conceptualizar este texto, estas “Novas da Casa-Museo Emilia Pardo Bazán”, comprobamos con gran satisfacción que a entidade, aínda que encetando a súa andaina, experimentou un crecemento e unha estabilidade salientables. A presenza deste artigo na Revista estase constituíndo coma unha *cuasi* memoria anual pública e informativa sobre as iniciativas (por suposto, as que foron acadadas e por suposto as máis sobresaíntes) que se desenvolven na Casa-Museo e a que están convertendo nunha entidade con presenza na sociedade e no mundo cultural que nos rodea. O noso esforzo diario para que isto suceda é o que nos move a comunicalo a uns lectores verdadeiramente interesados na marcha deste espazo e nos seus usos, que progresivamente inclúen e afectan dun xeito máis definido e certo á sociedade, polo que significa de pervivencia social da escritora e de recoñecemento público ante a valentía e a intelixencia que mostraba nas súas batallas que, en xeral, se libraban polo feito de querer decidir por ela mesma.

Seguramente cando as nosas batallas sexan máis doadas porque xa esteamos máis preto do obxectivo inicial -colocar esta institución no lugar que realmente lle pertence-, este texto será doutra maneira e as colaboracións terán outra dimensión porque as actuacións serán tamén outras, pero neste momento no que nos atopamos, a beleza dos traballos na Casa reside no seu afianzamento técnico, onde aínda nos queda tanto por facer. Por iso lle agradecemos a Lois Bande, colaborador da entidade, o seu esforzo e o seu compromiso, e incluímos neste artigo o primeiro estudo rigoroso sobre a tipoloxía dos visitantes que se nos achegan, elaborado por el. A finalidade é dobre: aínda que estamos contentos coa resposta que acadamos por parte do público nas diferentes actividades realizadas, tamén é necesario facer un labor de autocrítica; somos conscientes de que existe un público potencial que non sabe da nosa existencia, e se nos coñece, a nosa oferta non lle resulta o suficientemente atractiva como para achegarse ata nós. Seguimos tendo unha carencia importante dentro do público adulto da primeira década, en realidade a mesma carencia ca das demais institucións, e tamén somos conscientes de que unha cuarta parte dos nosos visitantes, os grupos de escolares, son público cautivo; é dicir, non vén por vontade propia, aínda que marchen gratamente sorprendidos pola experiencia. O noso reto, o mesmo que o das demais entidades museolóxicas, segue a ser grande.

Elaborar este texto hoxe en día, significa pois buscar un espazo onde o tráfico diario que implica a xestión de calquera entidade non distorsione en demasía,

e colocarse a unha distancia suficiente como para botar unha ollada externa e comprobar que as actuacións e iniciativas que tiveron lugar no ano que xa rematou, abrangueron a todas e cada unha das áreas funcionais do museo, que non existe descompensación entre elas e que a marcha é a axeitada.

Desta maneira o mellor que podemos facer é mergullarnos nas diferentes actividades e actuacións que encheron a Casa-Museo Emilia Pardo Bazán durante o exercicio 2005, terceiro ano na andaina deste fermoso proxecto e co que entramos na etapa de consolidación do programa museolóxico. E xa que temos renunciado a constituírmonos nun produto acabado, senon como un proceso en desenvolvemento para chegar ao noso obxectivo debemos optimizar os nosos recursos e ampliar ao máximo as nosas posibilidades de actuación.

1.- SOBRE OS FONDOS.

Polo que respecta á investigación dos fondos cómpre salientar que se encontra actualizada, aínda que sempre existe información que engadir grazas ás aportacións dos nosos visitantes.

Tamén se atendeu ao programa de incremento da colección coa entrada de novas pezas, entre elas un bo número de debuxos de técnica mixta, asinados pola escritora. Todo inmediatamente rexistrado, investigado, documentado, inventariado, catalogado, (utilizando o programa informático de catalogación da Dirección Xeral de Patrimonio da Xunta de Galicia) dixitalizado e conservado. Dous destes debuxos da escritora foron xa incorporados á exposición nunha vitrina de nova factura na sala III, que ten como finalidade mostrar os fondos que se van engadindo ao patrimonio do museo.

O patrimonio custodiado na Casa-Museo goza dun bo estado de conservación en xeral, xa que o esforzo de restauración data só de catro anos atrás. Aínda así foi necesario intervir e garantir a desinsectación dos mobles que non responderan completamente ao tratamento contra os insectos xilófagos. Nesta ocasión o tratamento foi extremo aínda que, por suposto, nin tóxico nin nocivo para a madeira nin para o contorno, actuando con inoculación, pincelado e pulverizado de varios produtos con base piretroide.

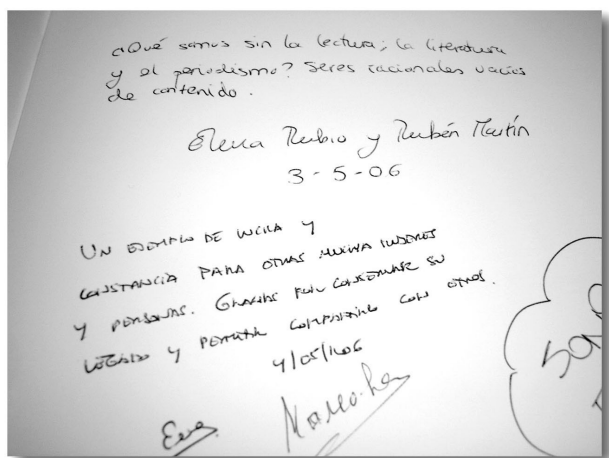
Unicamente resta facer intervencións nos tres abanos que posúe a Casa-Museo, exemplo do que foi a excelente colección de dona Emilia Pardo Bazán, e que ela mesma nos presentou na conferencia pronunciada no Ateneo de Madrid en 1915. Dona Blanca Quiroga, donou dita colección, á igrexa da Concepción de Madrid, onde está enterrada a escritora e a súa familia, para garantir a atención da cripta.

Por outro lado, a Casa-Museo Pérez Galdós de Gran Canaria solicitou en depósito temporal, un dos abanos patrimonio da Casa-Museo, ademais doutras pezas, para a exposición *Galdós, un hombre, una época*, que celebrará a inauguración dun novo espazo anexo á entidade orixinal, e unha das condicións do préstamo foi que asumira a súa restauración, e que a levara a cabo un especialista nestes delicados obxectos.

2.- SOBRE A EXPOSICIÓN.

A mostra da Casa-Museo está a ser aínda hoxe moi apreciada polos visitantes, pero seguramente este ano, por necesidades expositivas, levarase a cabo unha reorganización da sala III, en concreto na sección que atinxe a “Marineda”. A nova exposición continuará a liña do programa expositivo inicial de mostrar os obxectos polo seu significado intrínseco e a súa beleza. A montaxe procurará responder e ilustrar os requerimentos aclaratorios que viñemos apreciando no público visitante dende que a Casa-Museo Emilia Pardo Bazán abriu as súas portas.

Porque este é un importante medio para acadar o fin último da Casa; o esmero na atención ás visitas identifica, como mínimo, a imaxe do centro. Aplícase en particular unha indispensable cortesía cos visitantes individuais porque hoxe en día, entrar nun museo significa exercer un acto de vontade. Aínda que deben quedar ben claros os códigos de comportamento que se esixen, o visitante ten que sentirse cómodo para que a visita sexa máis rendible.

Libro de visitas. Boas dedicatorias.

No canto das relacións coa Universidade, este ano procurámonos relacións efectivas con profesores da facultade de Filoloxía do campus coruñés cos que vimos establecendo colaboracións en dúas direccións: participación nas nosas experiencias, planificación de futuros traballos conxuntos que inclúan ós seus alumnos, e intervención da Casa-Museo en actividades universitarias, como o IV Congreso Internacional de Literatura Española Contemporánea, (que nesta edición levou o título “Literatura y Periodismo” e que se celebrou do 7 ao 11 de novembro de 2005 no campus universitario da Coruña), coordinando unha mesa redonda onde foron invitados varios especialistas pardobazanianos. Así mesmo participamos no II Simposio “Emilia Pardo Bazán: Los cuentos” organizado pola Universidade de Santiago de Compostela e auspiciado pola Real Academia Galega, e asinamos un convenio de colaboración coa Escola Universitaria de Turismo no programa de alumnos en prácticas para contribuír á adquisición de habilidades no uso e goce de centros culturais das nosas características: coñecemento das tarefas básicas da xestión museística, atención ao público e recepción e traballos administrativos non prioritarios. Ademais de traballar neste senso, o que lles resulta máis interesante e formativo aos alumnos que participan no programa é que cada un debe escoller segundo as nosas propostas -ou propoñer el mesmo-, e levar á práctica coa nosa axuda, unha tarefa que se oriente cara á xestión do museo. Ata o de agora, fíxose unha revisión e actualización exhaustiva da presenza do museo na rede; un proxecto publicitario nun evento puntual -a Feira Medieval da Cidade Vella-; unha campaña de captación de visitantes potenciais -turistas-; e na actualidade estase a levar a cabo unha análise da situación real da Casa-Museo segundo a análise DAFO, ferramenta estratéxica por excelencia que delimita o estudo nunha análise das debilidades, ameazas, fortalezas e oportunidades da entidade.

3.- *SOBRE AS ACTIVIDADES:*

Partimos da base de que as nosas propostas deben orientarse cara á presentación de produtos e actividades culturais de calidade, e potenciar a súa asimilación engrenando con elas a transmisión de valores e de relacións sociais satisfactorias. O título que as engloba debe abarcar todas estas experiencias. Son os **“espazos arredor da cultura”**.

3.1 *No interior da Casa.*

Aínda que os proxectos son moi numerosos, porque o noso contorno é rico en experiencias atractivas nas que participar e coas que estimular a sensibilidade dun público atento e intelectualmente activo, unicamente

detallamos os que se atopan en fase de execución elixidos pola súa adecuación ás necesidades previamente definidas no plan museolóxico. Son actividades puntuais que derivan ou provocan outras actuacións que á súa vez, poden desenvolverse como complementarias ou autónomas. Este é o caso, por exemplo, do club de lectura, actividade que xurdiu demandada polos asistentes á tertulia mensual “Os xoves da rúa Tabernas” e que tomou forma este mes de febreiro. Entre os interesados, decidiuse que sería un club quincenal e de liña aberta, onde se traballarán polo miúdo pezas literarias previamente seleccionadas das que por suposto, a primeira será *Los pazos de Ulloa*.

Como valoración, quizais este sexa o resultado da actitude que sempre aplicamos ás actividades, prima nelas unha procura da participación para que a experiencia, sempre activa, sexa o máis ilustrativa e enriquecedora posible para todos. Neste caso, o club de lectura supón un impulso na inquiredanza intelectual dos usuarios da Casa-Museo Emilia Pardo Bazán.

Segundo o tipo de público:

- **Para alumnos de secundaria e bacharelato:** o noso programa de visitas didácticas ampliouse este ano cunha nova, que titulamos, “con.texto pasado e presente”, que foi adaptada ao programa curricular, en xeral a partir de Secundaria. Nela, e segundo o nivel educativo, trabállase sobre o contorno sociocultural da época de Pardo Bazán, e son os alumnos os que chegan ás súas propias conclusións xa que a información parte de textos nos que diferentes autores expresan a súa opinión (explícita ou non) sobre o momento histórico que están a vivir. A orixe do novo discurso vén do recoñecemento das liñas temáticas que existen na colección e do rendible que lles resulta ós profesores esta “posta en práctica” pedagóxica. Consideramos a Casa-Museo como o escenario axeitado para ilustrar o contorno histórico do século XIX, tanto na súa faceta social como cultural, e para vinculalo coa nosa época facendo que Emilia Pardo Bazán sexa o nexo entre pasado e presente. O tema protagonista é a situación da muller nas distintas épocas, e o seu tratamento nos distintos estilos artísticos -o que nos dá pé a matizar as orixes e a súa evolución: romanticismo, realismo, naturalismo, “noventaechismo”, modernismo...- baseándonos en lecturas cortas, dende Bécquer a Rubén Darío. En ocasións, se a posta en práctica o demanda, tamén acudimos a textos de autores contemporáneos.

- **Para grupos de adultos:** o 29% das visitas en grupo que se solicitan son de agrupacións culturais de adultos. Neste caso o tipo de información cambia

xa que son outras as súas inquedanzas e os seus coñecementos de partida. Sempre baseadas no diálogo, estas visitas adoitan orientarse cara á figura de Pardo Bazán, os seus contemporáneos e os posicionamentos intelectuais.

“Os xoves da rúa Tabernas”, a tertulia mensual da Casa-Museo, estase a amosar como unha actividade xa consolidada. Nos primeiros xoves de cada mes, dende outubro de 2004, intentamos estimular o interese e a curiosidade dos participantes (achéganse cada xornada entre 18 e 45 participantes), ademais de proporcionar elementos de socialización nos seus integrantes ao facilitar un foro para comentar e intercambiar impresións sobre a literatura de calidade.

Tamén se levaron a cabo varias presentacións de libros no noso espazo, en xeral foron solicitudes de escritores ou editores relacionados coa figura de Pardo Bazán ou visitantes asiduos da institución.

- **Visitas individuais:** na espera de poder ofertarlles un servizo de audioguía, que ACAMFE acadou do Ministerio de Cultura e que será distribuído entre os asociados, o persoal da Casa-Museo sempre propón a posibilidade de acompañar no percorrido aos visitantes. No seu defecto, estes poden face-la visita co apoio dos folletos que informan sobre a concepción e exposición das salas.

- **Visitantes potenciais:** seguindo as pautas xa trazadas, diriximos a atención cara aos centros de hostalería cunha campaña de captación baseada nunha información atractiva sobre a Casa-Museo que invita á visita, desta maneira pretendemos contribuír ao mellor coñecemento da nosa cidade.

- **Acceso de investigadores:** vai aumentando o número de servizos prestados a esta tipoloxía de usuarios. Empréganse diversas canles de comunicación: o correo ordinario ou o telefónico, a páxina web de información xeral sobre ACAMFE (<http://www.acamfe.org/acamfe/autor/pardobazan.htm>) ou o noso correo electrónico (casamuseoepb@realacademiagallega.org). Tamén asesoramos, ou derivámoslos cando é o caso, a numerosos visitantes que se achegan a nós con algún tipo de dúbida. O tipo de solicitude abrangue dende o recoñecemento de pezas de autoría da escritora, a consultas sobre detalles puntuais da súa vida e obra.

- **Para familias:** este ano orientamos cara a este grupo a actividade de Nadal. Unha actriz-educadora asumiu o papel de dona Emilia co obxectivo de dar a coñecer a súa figura e compartir co público actividades de animación á lectura. A visita dramatizada tivo un primeiro compoñente

exclusivo de dramatización, no que “dona Emilia” explicaba feitos relevantes, anecdóticos, interesantes e divertidos sobre a súa vida, a súa casa, o seu barrio, a súa cidade e sobre todo, sobre a súa actividade literaria, en forma de propostas ao público dunha serie de pequenas actividades de creación literaria e xogos de palabras.

Nunha primeira actuación, e en catro sesións, a actividade tivo como sede a Casa-Museo. Seguindo co obxectivo de dar a coñecer a súa figura, e xa que os escritores viven, sobre todo, nos seus libros, a actividade continuou en diferentes bibliotecas infantís da cidade, seleccionadas pola súa dependencia administrativa; así a actividade desenvolveuse na Biblioteca Municipal do Forum, na Biblioteca da Deputación, e na Biblioteca do Estado, Miguel González Garcés. Nelas dona Emilia compartiu co público a súa paixón polas palabras.

A terceira actuación tivo como escenario os centros escolares dos CEIP que se atopan máis próximos a nós. Previo contacto cos seus responsables e a adaptación do método, “dona Emilia” foi recibida nos colexios Montel Touzet, Curros Enríquez e o Colexio dos pais Dominicos.

A experiencia foi solicitada tamén polo centro da terceira idade A Cidade, e para os seus residentes levouse a cabo unha visita especial á Casa-Museo.

3.2 Cara ó exterior

Trátase neste caso dunha ampliación de territorios, de exercicios de presenza necesarios para deixar constancia da nova imaxe da institución.

- II Simposio Emilia Pardo Bazán. “Los cuentos”, baixo a dirección do profesor González Herrán, da Universidade de Santiago de Compostela.
- IV Congreso Internacional de Literatura Española Contemporánea. “Literatura y Periodismo”, baixo a coordinación de Fidel López Criado, da Universidade da Coruña,
- “Os espazos creativos de Emilia Pardo Bazán”, en Cuadernos Hispanoamericanos.
- “Emilia Pardo Bazán e os seus posicionamentos” para a Enciclopedia do pensamento filosófico galego.
- I Congreso de Casas-Museo “Museología y gestión”, organizado polo Museo Romántico de Madrid.
- Conferencias didácticas en diferentes centros educativos.
- Actividades pedagóxicas en bibliotecas e colexios da provincia.

4.- ESTUDO ESTATÍSTICO DE VISITANTES DA CASA MUSEO EMILIA PARDO BAZÁN NO ANO 2005

Podemos definir o estudo dos visitantes como: “O proceso de obtención de coñecemento sistemático sobre os visitantes de museos, actuais e potenciais, co propósito de incrementar e utilizar dito coñecemento na planificación e posta en marcha daquelas actividades relacionadas co público¹.”

Os museos e as exposicións parecen determinados a cambiar a súa concepción clásica onde os visitantes eran meros espectadores e a súa interacción co espazo nula, a nosa intención é dar maior importancia aos destinatarios das nosas actividades, é dicir o público. A avaliación convértese así nun valioso instrumento para optimizar esta relación.

A Casa-Museo Emilia Pardo Bazán comezou dende o primeiro día do ano 2005 unha campaña de obtención e sistematización de datos de visitantes co fin de utilizalos nun estudo onde poder analizar os patróns dos nosos visitantes e así ofrecer un servizo máis eficaz.

Unha vez definida a necesidade de elaborar este estudo, atopámonos coa dificultade de obter información práctica de entidades similares á nosa, polo que tivemos que partir da elaboración dunha base de datos na que se incluíran os detalles que ao noso parecer son máis relevantes para levar a cabo esta importante análise que, polo tanto, presentamos como pioneira, xa que polo de agora na maioría das institucións museísticas, agás os museos de carácter científico, o estudo de visitantes está nun perigoso estado embrionario e redúcese a unha recompilación manual de datos ou a un mero relato de billetes de entrada.

4.1.- Marco metodolóxico

Os suxeitos do presente estudo son as persoas que visitaron o museo na etapa comprendida entre o 2 de xaneiro e o 22 de decembro de 2005, en concreto, durante os 220 días que este permaneceu aberto, xa que o horario de apertura é de luns a venres, de 10 a 14 horas e de 16 a 19 horas, e permanece pechado durante o mes de agosto.

Pártese dun método sinxelo, non oneroso para os visitantes, no que unicamente lles preguntamos a súa procedencia e no que o persoal da Casa-Museo engade de xeito estimativo a idade. Se están dispostos a responder, elaborouse unha enquisa máis complexa, da que obtemos outros datos; estes

¹ Pérez, Eloísa, 2000

estudos oriéntanse cara á motivación da visita, os seus hábitos de visita en xeral, as súas formas de aprendizaxe e goce da nosa institución ademais do grao de aproveitamento, do contido, das instalacións e da atención e a profesionalidade do persoal que os atendeu.

Para o procesamento dos datos e a análise da información, a primeira tarefa foi a revisión das anotacións e a súa inclusión nunha táboa onde se rexistraron diferentes patróns de análise: número de visitantes totais do día, orixe, formato das visitas (grupos escolares ou de adultos, parellas, individuais e profesionais), os visitantes partícipes en actividades realizadas na Casa-Museo teñen unha cuantificación propia, o patrón da idade dos visitantes divídese por décadas, e por último o produto da suma de visitantes total ao longo da historia da Casa-Museo.

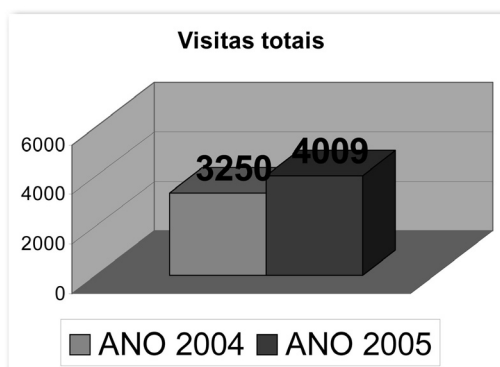
4.2.- Obxectivos do estudo.

Como obxectivos establecemos:

- Coñecer a frecuencia de visitantes.
- Coñecer as características sociodemográficas dos visitantes.

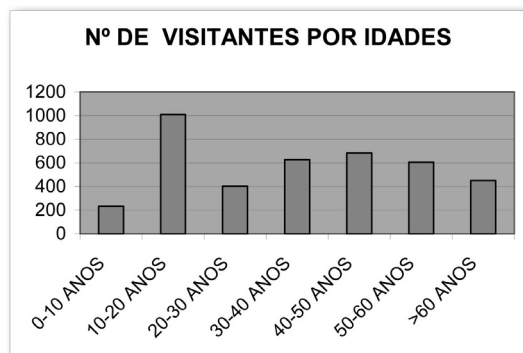
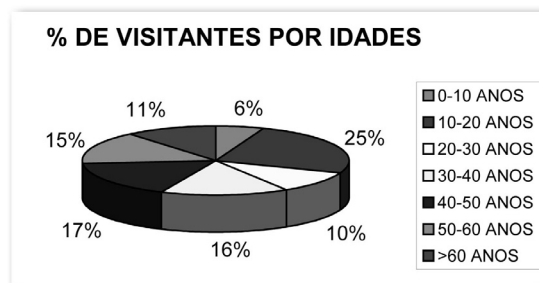
4.3.- Análise e interpretación

Neste primeiro gráfico podemos observar a evolución de número de visitas anuais ao longo dos anos 2004 e 2005, pasando de 3250 visitantes a 4009, un incremento de 759 persoas, o que significa un crecemento de máis dun 20%. Crecemento que é posible porque se trata dunha entidade nova que está comezando a desenvolver toda a súa potencialidade. Confiamos en seguir con esa taxa de crecemento durante dous anos máis, o que probaría as teorías de estudos evolutivos de desenvolvemento quinquenal.

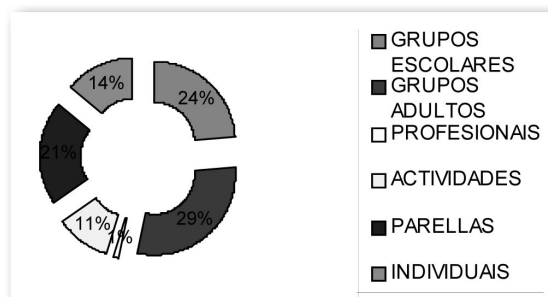
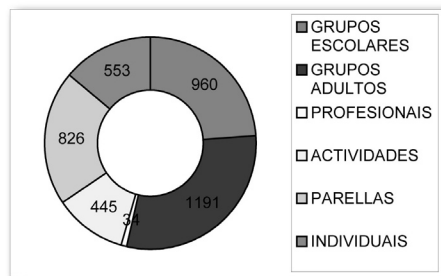

Os dous seguintes cadros móstrannos a idade dos nosos visitantes, en primeiro lugar en porcentaxe e logo en termos absolutos. Temos que destacar o papel fundamental das visitas escolares dentro do total de visitas, as persoas en idade escolar supoñen case un terzo das visitas, aínda que isto é matizable porque aquí incluímos todos os nenos que nos visitan, de entre todos eles non podemos obviar que só un 6 % son nenos menores de 10 anos, este é un segmento de idade no que temos que mellorar para implicalos a eles e a seus pais.

Tamén observamos unha taxa de visitas máis baixa no segmento de 20 a 30 anos e no de maiores de 60 anos, só representan o 10 e o 11 por cento das visitas totais, mentres que o resto de segmentos de adultos representan entre un 15 e un 17 por cento.

Os dous gráficos que temos a continuación clasifican os grupos de visitas polo numero de persoas que os conforman e pola porcentaxe que significan dentro do cómputo global, vemos de novo o éxito da campaña escolar, porque as visitas escolares supoñen un cuarto do total. Tamén é destacable a cifra de persoas congregadas arredor das actividades realizadas polo museo (“Os xoves da rúa Tabernas”, as visitas dramatizadas que ocuparon a campaña de Nadal e a presentación de libros, principalmente) significando máis dun 10 por cento. O número de profesionais (fundamentalmente os medios de comunicación que veñen cubrir a información producida pola Casa-Museo) é moi pequeno, isto tamén debe cambiar, aínda que a relación cos medios é moi receptiva, xa que editan a maior parte das comunicacións que lles enviamos.

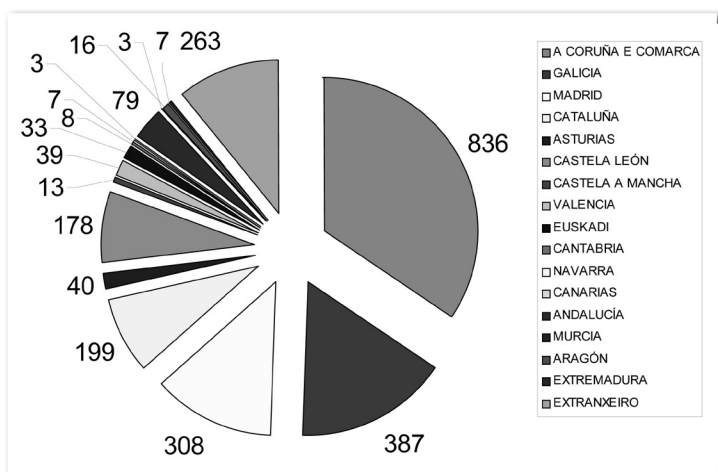

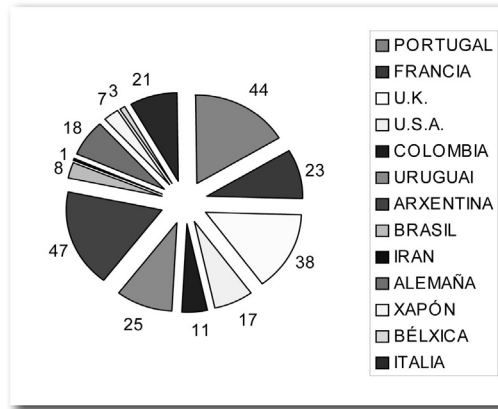
Os dous últimos cadros fan referencia á procedencia dos visitantes. No primeiro cadro analízase a procedencia dentro do ámbito estatal, clasificándoos por comunidades autónomas, excepto no caso de Galicia onde, ademais da súa correspondente conta de visitas, introducimos unha subdivisión; a comarca coruñesa, que ten a súa propia conta de visitantes,

algo lóxico por outra banda, con máis dun terzo do total. Tamén destacan as cifras procedentes do resto de Galicia e as das Comunidades de Madrid, Cataluña e Castela León, sumando entre as catro 1072 visitas dun total de 2419, máis dun 40 % do total, tampouco hai que estrañarse destes datos, son perfectamente lóxicos; as razóns son xeográficas e no caso das comunidades de Madrid e Cataluña son as de maior número de poboación.

O resto das comunidades teñen unha contribución pequena dentro do conxunto total, porén é destacable o papel dos visitantes estranxeiros, con 263 visitas achegan un 11 por cento do total. Por esta razón pensamos que sería conveniente desglosar as visitas de xente de fóra das nosas fronteiras nun cadro específico. Chama a atención a cantidade de visitantes de procedencia arxentina e uruguiaia que pasaron polo museo, case un 2 % do total no primeiro caso, e un 1 % no segundo, sendo Arxentina o país que máis visitantes achegou por riba de Portugal, Francia, Reino Unido, Italia ou Alemaña, pero o realmente sorprendente é o caso de Uruguai; sendo un país de menos de 3 millóns de habitantes contribúen con unha de cada cen visitas ó museo (polo menos no período de xullo a decembro), sen lugar a dúbidas o retorno ou visita de moitos descendentes de emigrantes serve para explicar un pouco mellor esta achega do cono sur americano.

O resto das visitas internacionais entran dentro do previsible; predominan os europeos, cunha presenza notable de portugueses e ingleses, ós que se lle engaden elementos anecdóticos como a presenza dunha muller iraní ou dun pequeno grupo de xaponeses.

Chegamos con esta á última conclusión que engadir a este estudo. Será necesario, nun futuro próximo, deseñar unha actuación de atracción cara aos turistas estranxeiros, aínda que xa nos puxemos en contacto coas dúas axencias de guías profesionais que traballan con esta tipoloxía de grupos na cidade, e xa conseguimos que varios deles inclúsen a institución nas súas visitas regulares. Se o conseguimos, estaremos máis preto da súa inserción, no espazo que lle pertence, da Casa-Museo Emilia Pardo Bazán.